

Άκρίβεια και οίκονομία για τίς χειροτονίες τῶν ἐκτός τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Ἐνα σημαντικό θέμα πού ἐπανερχεται κατά καιρούς στίς συζητήσεις μας εἶναι πῶς θά γίνονται ἀποδεκτοί οἱ «Κληρικοί» ἄλλων σχισματικῶν καί αἰρετικῶν ὁμάδων, ὅταν προσέρχονται στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Βέβαια, αὐτό ἔχει σχέση μέ τήν Ἀποστολική Παράδοση καί τήν Ἀποστολική Διαδοχή, ἀλλά ἐπειδή ὑπάρχουν πολλές λεπτομερεῖς περιπτώσεις, γι' αὐτό κάθε φορά ἐξετάζεται ἡ συγκεκριμένη περίπτωση καί οἱ προϋποθέσεις κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ἔγιναν οἱ «χειροτονίες» Κληρικῶν.

Ἦδη, σέ κείμενό μου, πού ἔχω δημοσιεύσει μέ τίτλο «Ἀποστολική Παράδοση καί Ἀποστολική Διαδοχή στό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας» ἔχω θίξει τό σοβαρό αὐτό ζήτημα, μέσα στήν προοπτική τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας καί ἐκκλησιολογίας.

Ὅμως, ἀναζητώντας περισσότερο στοιχεῖα γιά τό θέμα αὐτό, βρῆκα τρία κείμενα, τά ὁποῖα δίνουν τήν προοπτική γιά τό πῶς ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία διαχρονικά τό θέμα τῶν χειροτονιῶν ἀπό σχισματικούς καί αἰρετικούς καί πῶς ἀποδέχεται ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία τέτοιους «Κληρικούς», πού προσέρχονται σέ αὐτήν.

1. Ἀνάλυση τοῦ θέματος ἀπό τόν καθηγητή Παναγιώτη Τρεμπέλα

Ὁ καθηγητής Παναγιώτης Τρεμπέλας στόν Τρίτο Τόμο τῆς *Δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας* περιλαμβάνει κεφάλαιο μέ τίτλο «Χειροτονία ἄκυροι καί ἀναχειροτονία» (Παναγιώτου Τρεμπέλα, *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. 3ος, ἐκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθήνα 1961, σελ. 314-319), στό ὁποῖο μέ συντομία ἐκθέτει τίς βασικές ἀρχές τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας, ὅπως φαίνεται στούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καί στήν Παράδοσή της γιά τό θέμα τῶν χειροτονιῶν ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας.

Θά κάνω μιά περίληψη τῶν σκέψεών του, γιατί ἦταν ἕνας συντηρητικός θεολόγος καί κατά τεκμήριο ἡ ἀποψή του εἶναι ἐνδιαφέρουσα.

Στήν ἀρχή τοῦ κειμένου του κάνει λόγο ὅτι στήν Ἐκκλησία ὑπάρχουν δύο ἀρχές, ὡς πρός τό ζήτημα τῶν χειροτονιῶν.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶναι ὅτι γιὰ τὴν ἔγκυρη χειροτονία εἶναι ἀπαραίτητο ὁ λαμβάνων τὴν χειροτονία νὰ κλίνη τὸν ἀχένα «ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ χειροτονοῦντος» αὐτοπροαιρέτως, ἀλλὰ καὶ ὁ χειροτονῶν νὰ μεταδώσῃ τὸ χάρισμα «μακρὰν παντός δόλου ἢ ἀπάτης ἢ οἰουδήποτε καταναγκασμοῦ».

Ἡ δεύτερη ἀρχὴ εἶναι ὅτι τὰ τελούμενα Μυστήρια ὑπὸ σχισματικῶν ἢ αἰρετικῶν ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας «εἶναι ἄκυρα κατὰ τὸ ἀξίωμα «extra ecclesiam nulla salus»», δηλαδή ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχει σωτηρία.

Ὡς πρὸς τὴν πρώτη ἀρχὴ ἀμφισβητήθηκε ἡ χειροτονία τοῦ Ἐπισκόπου Νοουάτου ἐπειδὴ αὐτὸς παρέσυρε τρεῖς ἐπισκόπους νὰ ἔλθουν στὴν Ρώμη «δι' ἀπάτης» καὶ σέ κατάστασι μέθης «μετὰ βίας ἠνάγκασεν εἰκονικῆ τινι καὶ ματαίᾳ χειροθεσίᾳ ἐπισκοπὴν αὐτῷ δοῦναι». Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μετὰ τὸν 4ο Κανόνα τῆς ὄρισε «περὶ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης· ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι, ἢ εἶναι μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας, ἐν οἰωδήποτε βαθμῷ κλήρου· πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτόν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων».

Ἀπὸ τίς ἄκυρες χειροτονίες τοῦ Νοουάτου καὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ πρέπει νὰ διακρίνωνται «αἱ μὴ μετὰ κανονικὴν ἐκλογὴν γινόμεναι χειροτονίαι, αἵτινες ὑπὸ τῶν κανόνων κηρύττονται ἄκυροι». Πρόκειται γιὰ τίς ὑπερόριες χειροτονίες, γιὰ εἰσπηδήσεις ἢ ἀυθαίρετες ἐγκαταστάσεις ἀπὸ χειροτονημένους κανονικῶς ἐπισκόπους ἀπὸ τὴν δική τους ἐπισκοπὴν στὰ ὄρια ἄλλων ἐπισκοπῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐγκαταστάσεις διαδόχων ἐπισκόπων ἢ συγγενῶν τους παρὰ τοὺς ἱερούς Κανόνες ἀπὸ αὐτοῦς πού τίς κατεῖχαν προηγουμένως.

Οἱ χειροτονίες αὐτές μυστηριακῶς εἶναι ἔγκυροι, καὶ, ἐάν ἡ ἀρμόδια ἀρχὴ ἤθελε αὐτοὺς τοὺς ὑπερορίους καὶ ἀντικανονικοὺς Κληρικοὺς νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ, δέν ἀναχειροτονοῦνται, γιὰτὶ ἰσχύει ἐξ ὀλοκλήρου σέ αὐτές τίς περιπτώσεις ὁ βῆθος ἀποστολικὸς κανόνας, πού ἀπαγορεύει τὴν ἀναχειροτονία μέ ποινὴ καθαιρέσεως. Ἐνῶ οἱ χειροτονίες αὐτές εἶναι μυστηριακῶς ἔγκυροι, ἐν τούτοις ἀκυρώνεται ἡ ἐγκατάστασι αὐτῶν καὶ ὅλα τὰ δικαιώματα τῶν χειροτονηθέντων πού ἀπορρέουν ἀπ' αὐτές τίς χειροτονίες, ὁπότε θεωροῦνται ἀπολελυμένες χειροτονίες.

Ὡς πρὸς τὴν δεύτερη ἀρχὴ, δηλαδή γιὰ τίς χειροτονίες τῶν σχισματικῶν καὶ αἰρετικῶν, πού εἶναι μυστήρια πού τελέσθησαν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία «δέον νὰ λογίζωνται ὡς πάντῃ ἄκυρα». Ἔτσι, ὅσοι κληρικοὶ ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς καὶ σχισματικούς προσχωροῦν στὴν Μία, Ἁγία Ἐκκλησία «δέον νὰ χειροτονοῦνται», καὶ ἡ χειροτονία αὐτὴ δέν λογίζεται δευτέρη χειροτονία, ἀλλὰ ἔγκυρη πρώτη χειροτονία.

Ὅσοι Κληρικοί ἔλαβαν τὴν χειροτονία στὴν Μία καὶ Ἁγία Ἐκκλησία καὶ στὴν συνέχεια ἔκκλιναν σὲ αἵρεση ἢ σχίσμα, «οὗτοι μετανοοῦντες καὶ γινόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κἄν ἔτι καθηρέθησαν ἐν τῷ μεταξύ, ἀποκαθίστανται εἰς τὸν ὄν κατεῖχον βαθμὸν ἱερωσύνης, ἄνευ ἀναχειροτονίας». Δευκρινίζεται δὲ ὅτι ὅσο χρόνο ἦταν στὸ σχίσμα ἢ στὴν αἵρεση, ἀφοῦ εἶχαν καθαιρεθῆ καὶ ἀποκηρυχθῆ ἀπὸ τὴν μία Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλαβαν τὸ χάρισμα, αὐτὸ τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης «ἦτο ἀνενέργητον καὶ ἀνίσχυρον», οἱ δὲ χειροτονίες πού ἔγιναν ἀπὸ αὐτοὺς «δέον κατ' ἀκρίβειαν νά λογίζωνται ὅπως ἄκυροι καὶ νά ἐπαναλαμβάνωνται». Ἐπικαλεῖται στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴν διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πού ἀκολούθησε τὴν διακήρυξη τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τοῦ Φιρμιλιανοῦ, ὅτι, ὅταν ἀφίστανται κάποιοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, διακόπτεται ἡ μετάδοση τῆς Χάριτος.

Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ χρησιμοποιεῖται τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγωγοῦ, πού συνδέεται μὲ τὴν δεξαμενὴ ὕδατος. Δηλαδή, ὁ ἀγωγὸς μεταφέρει τὸ ὕδωρ τῆς δεξαμενῆς σὲ διάφορα μέρη. Ἐκεῖνος, λοιπόν, πού λαμβάνει τὸ χάρισμα τῆς Ἱερωσύνης στὴν μία καὶ Ἁγία Ἐκκλησία «καθίσταται ἀγωγὸς μεταδίδων καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν θείαν χάριν», ἐφ' ὅσον διατελεῖ σὲ κοινωνία ἀδιάσπαστη μὲ τὴν ταμιοῦχο τῆς χάριτος Μία, Ἁγία Ἐκκλησία, ἀντλώντας ἀπὸ αὐτὴν ὡς ἀπὸ ἀνεξάντλητη δεξαμενὴ τὸ σωτήριο νάμα τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὅμως, ὅταν ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν Μία, Ἁγία Ἐκκλησία, παραμένει μὲν ἀγωγὸς, «διὰ τὸ ἀνεξάλειπτον τῆς ἱερωσύνης», ἐπειδὴ ὁμως ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴν μόνη ταμιοῦχο καὶ ζωοπάρχο δεξαμενὴ τῆς χάριτος «παραμένει ἀγωγὸς κενὸς καὶ ἀνίκανος νά μεταδώσῃ οἰανδήποτε χάριν».

Μποροῦμε ἀντὶ τοῦ ἀγωγοῦ ὕδατος, νά χρησιμοποιήσουμε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγωγοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος (καλωδίου), τὸ ὁποῖο, ὅταν συνδέεται μὲ τὸν ρευματολήπτη (πρίζα), μεταφέρει τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, διαφορετικὰ εἶναι ἓνα ἀπλό καλῶδιο.

Αὐτὴν τὴν ἀρχὴ καθιερώνει καὶ ὁ 68ος ἀποστολικὸς Κανόνας, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὴν ἀναχειροτονία, ἐκτός καὶ ἐάν ἔχη τὴν χειροτονία ἀπὸ αἰρετικούς. Ὅμως, καὶ στὴν περίπτωση αὐτῆ, τῶν χειροτονιῶν, δηλαδή, ἀπὸ αἰρετικούς χρησιμοποιήθηκε «τὸ μέτρον τῆς λεγομένης ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, πάντοτε ὑπὸ περιορισμὸν καὶ ὑπὸ ὄρους». Ἔτσι, γιὰ τίς αἰρέσεις στίς ὁποῖες δὲν ἀναγνωρίζεται ὡς ἔγκυρο τὸ Βάπτισμα «ἀπερρίπτετο ἀπαρεγκλίτως καὶ ἡ ἱερωσύνη». Γιὰ ἐκείνους τῶν ὁποίων κατ' οἰκονομία γίνεται δεκτὸ τὸ Βάπτισμα «δὲν ἀνεγνωρίζετο ἀπαρεγκλίτως καὶ ἡ ἱερωσύνη», ἀλλὰ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι μὲν «ἐγίνοντο δεκτοὶ ἐν τῷ κλήρῳ καὶ ἐν τῷ βαθμῷ τὸν ὁποῖον ἐν τῇ

αιρέσει κατεῖχον, ἄλλοι δέ ἐκηρύττοντο ἀναχειροτονητέοι». Ἀναφέρονται σχετικά παραδείγματα ἀπὸ τούς Κανόνες καί τήν πράξη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀναφερόμενος δέ ὁ καθηγητής Παναγιώτης Τρεμπέλας σέ παραδείγματα Ἀρειανῶν πού ἐπέστρεφαν στήν Ἐκκλησία, γράφει ὅτι ἡ Ἐκκλησία κάθε φορά ἐξέταζε ἰδιαιτέρως κάθε περίπτωση. Θά παραθέσω ὀλόκληρο τό συγκεκριμένο ἀπόσπασμα.

«Ὅσον δέ ἀφορᾷ εἰς τά ἀναφερόμενα ὑπό τοῦ Μ. Ἀθανασίου εἰς τήν πρός Ρουφριανιανόν κανονικήν ἐπιστολήν αὐτοῦ, καθ' ἣν ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀρειανικῆς πλάνης ἐπιστρεφόντων κληρικῶν «οἱ μὲν προῖστάμενοι τῆς ἀσεβείας» συνεχωροῦντο μὲν μετανοοῦντες, δέν ἐδίδοτο ὅμως «αὐτοῖς τόπος κλήρου», «τοῖς δέ μή αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, παρασυρεῖσι δέ δι' ἀνάγκην καί βίαν ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δέ καί τόν τόπον τοῦ κλήρου», παρατηροῦμεν, ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἂν μή καί βεβαιότητα, πρόκειται περὶ κληρικῶν λαβόντων τήν χειροτονίαν ἐν τῇ μιᾷ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ καί ἐκ ταύτης ἀποσχισθέντων καί εἰς αἵρεσιν ἐκπεσόντων. Παρόμοιον τι θά ἦδύνατο νά παρατηρηθῇ καί περὶ ἐπισκόπων χειροτονηθέντων ὑπό αἰρετικῶν μὲν, ἀλλ' ἐντός τῆς μιᾶς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργούντων, οἷοι οἱ Ἀντιοχείας Μελέτιος, Ἱεροσολύμων Κύριλλος, Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος, Γερμανός Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωάννης Ἱεροσολύμων. Δέν ἐχειροτονήθησαν οὗτοι, ἵνα ᾧσιν ἐπίσκοποι τῆς αἵρέσεως, τήν ὁποίαν ἐπρέσβευον οἱ χειροτονήσαντες, οὐδέ φρονοῦντες τά τῆς αἵρέσεως ταύτης, ἀλλ' ὀρθοδόξως πιστεύοντες τῶν ὀρθοδοξούντων ποιμνίων ἐξ ἀρχῆς ὡς τῆς μιᾶς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοποι κατεστάθησαν. Καί τοῦ Πέτρου δέ τοῦ Μογγοῦ (482-490) διὰ πραξικοπήματος τόν Ἀλεξανδρινόν θρόνον καταλαβόντος αἱ πράξεις καί χειροτονίαι ὡς ἐν τῇ μιᾷ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ γενόμεναι ἀνεγνωρίσθησαν».

Ἐπισημαίνεται δέ ὅτι ἡ χρήση τῆς οἰκονομίας δέν δημιουργεῖ καθεστῶς μόνιμο, ἀλλά ρυθμίζεται ἀνάλογα ἀπὸ τήν Ἐκκλησία πού ἐκτιμᾷ τίς διάφορες περιστάσεις. Γράφει:

«Πάντως, χρῆσις τῆς οἰκονομίας ἐγένετο πολλάκις, αὕτη ὅμως δέν δημιουργεῖ καθεστῶς μόνιμον, ἀλλ' ἀπόκειται εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ἐκτιμῶσαν τάς ἐκάστοτε περιστάσεις καί ρυθμίζουσιν αὐτάς, νά ποιήσῃται χρῆσις τοῦ μέτρου τῆς οἰκονομίας, ὅταν ἐξ αὐτοῦ πρόκειται νά προέλθῃ γενικωτέρα τις ὠφέλεια, νά τηρήσῃ δέ τήν αὐστηράν ἀκρίβειαν, ὅταν δι' αὐτῆς προλαμβάνεται χαλάρωσις καί ἀδιαφορία δυναμένη νά ἀγάγῃ εἰς καταστροφάς». Ἀναφέρει δέ σχετικά παραδείγματα ἀπὸ τήν νεώτερη πράξη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀναφερόμενος σέ ἀπόφαση ἐπιτροπῆς, πού συστήθηκε ἀπό τήν Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως ὑπέρ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας κληρικῶν ἀπό ἐπισκόπους καθηρημένους καί σχισματικούς, γράφει:

«Δεδομένου δέ ὅτι, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἡ χρῆσις τῆς οἰκονομίας δέν εἶναι μέτρον δυνάμενον νά ἐπιβληθῆ κατά νόμον ἢ κανόνα μονίμως ἰσχύοντα, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων, κακῶς ἢ ὑπό τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως συστᾶσα τῷ 1879 ἐπιτροπεία ἀπεφάνθη "ὑπέρ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας κληρικῶν ὑπό ἐπισκόπων καθηρημένων καί σχισματικῶν χειροτονηθέντων". Μόνον κατ' οἰκονομίαν θά ἠδύναντο ν' ἀναγνωρίζωνται αὗται, διότι, ἐάν ἡ οἰκονομία αὕτη ἴσχυεν ὡς κανών, πᾶσα πειθαρχία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θά κατελύετο, θά συνεχέοντο δέ ὀλεθρίως τά ὄρια οἰκονομίας καί ἀκριβείας. Τέλος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τό κῦρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν σημειοῦμεν, ὅτι αὗται δέον νά ἐκλαμβάνωνται ὡς μυστήρια ἔξω τῆς Ἐκκλησίας τελεσθέντα».

Σέ ὑποσημείωση κάνει διάκριση μεταξύ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ σχίσματος καί τῶν ἀπογόνων τους. Γράφει:

«Ἀναμφιβόλως οἱ πρῶτοι, οἱ ἀποσχισθέντες τῆς Ἐκκλησίας καί καθαιρεθέντες ὑπ' αὐτῆς, ὡς πρωτουργοί τῆς ἐπαναστάσεως καί μετὰ τήν καθάραισιν αὐτῶν χειροτονήσαντες βαρυτάτην ὑπέχουσιν εὐθύνην, πολλῶ δέ βαρυτέραν ἐκείνων, οἵτινες μετὰ γενεάς ὄλας [μᾶλλον ὄλης] γεννηθέντες ἐν τῷ σχίσματι εὐρέθησαν καί λειτουργοί ἐν τῇ σχισματικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλως λοιπόν θά κριθῶσιν οἱ πρωτουργοί ἐκεῖνοι, ἐν ὧρα μάλιστα καθ' ἣν τό σχίσμα διατελεῖ ἐν ἐκρήξει, καί ἄλλως οἱ ἀπόγονοι τούτων, οἵτινες ἐπιστρέφοντες μετὰ τήν κατασίγασιν τῆς ἠφαιστειώδους ἐκρήξεως, ἀναντιλέκτως δέον ἵνα γένωνται δεκτοί ἐξαντλουμένου παντός μέτρου ἐπιεικίας καί οἰκονομίας». Ἀπό τήν σύντομη αὐτή περίληψη καί παρουσίαση τῆς ἀναλύσεως τοῦ καθηγητοῦ Παναγιώτη Τρεμπέλα φαίνεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ταμειοῦχος τῆς θείας Χάριτος, οἱ Κληρικοί εἶναι ἀγωγοί πού μεταφέρουν τήν Χάρη ἀπό τήν δεξαμενή, ἃν δέν συνδέεται μέ τήν δεξαμενή, παραμένουν κενοί, ἄδαιοι ἀγωγοί. Ἀκόμη, ἡ Ἐκκλησία διά τῶν Συνόδων της ἀποφασίζει γιά τήν ἀκρίβεια καί τήν οἰκονομία, πότε γίνονται ἀναχειροτονίες καί πότε ἀναγνωρίζονται οἱ χειροτονίες τῶν Κληρικῶν πού ἦταν στά σχίσματα καί τίς αἰρέσεις, ὕστερα ἀπό ἐξέταση τῶν διαφορετικῶν περιπτώσεων, ὕστερα ἀπό ἐξέταση τοῦ πῶς κάποιος ἔλαβε τό ἱερατικό ἢ ἐπισκοπικό χάρισμα καί πῶς προσέρχεται στήν Μία καί Ἁγία Καθολική Ἐκκλησία, καί ἐξετάζεται ἂν πρόκειται νά προέλθῃ γενικότερα ὠφέλεια.

Παρατηρεῖ κανείς σέ αὐτήν τήν ἀνάλυση, τήν ἀκρίβεια καί τό φιλόφιλανθρωπο πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τήν συντηρητικότητα καί τήν εὐρύτητα τῆς σκέψεως τοῦ καθηγητοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα.

2. «Φωτίου τοῦ Πατριάρχου, ἐρωτήματα ...»

Ἀπό τίς ἀπαντήσεις τοῦ Μεγάλου Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως σέ δέκα ἐρωτήματα πού τοῦ ἐτέθησαν θά παραθέσω σέ κείμενο καί σέ μετάφραση τήν ἀπόκριση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Πατρός στήν τέταρτη ἐρώτηση. Ἡ ἀπάντηση αὕτη εἶναι σημαντική γιά τόν τρόπο πού ἐνεργεῖ ἡ Ἐκκλησία συνοδικῶς στίς χειροτονίες ἀπό σχισματικούς καί αἰρετικούς.

Κείμενο:

«Ἐρώτησις Δ΄: Τίνων κατακριθέντων οἱ ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντες οὐδέν ἐβλάβησαν;

Ἀπόκρισις: Παύλου τοῦ ἐκ Σαμοσατέων κατακριθέντος, οὐδεῖς τῶν ὑπ' αὐτοῦ καθήρηται, καίτοι συμπεπραχότων αὐτῷ ἐκεῖνα, δι' ἃ ἐκεῖνος καθηρέθη. Τοῦ Νεστορίου καθαιρεθέντος, οὐδεῖς τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων καθήρηται. Πέτρου τοῦ Μόγγου ἔτι πρεσβυτέρου ὄντος, καί καθαιρεθέντος ὑπό τοῦ ἁγίου Προτερίου, εἶτα εἰς τόν αὐτόν αὐτοῦ θάνατον Τιμοθέῳ τῷ φονεῖ συνδεδραμηκότος, καί μετά ταῦτα τόν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας μετά θάνατον ἐκείνου ἀρπάσαντος, καί τήν ἐν Καλχηδόνι (Χαλκηδόνι) σύνοδον καθ' ἐκάστην τῷ ἀναθέματι ὑποβάλλοντος, οἱ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες, καίπερ καθηρημένου καί φονέως καί αἰρετικοῦ, αἰρετικοὶ ὄντες καί αὐτοὶ ἔτι, μετανοοῦντες ἐδέχθησαν. Καί Φῆλιξ ὁ Ῥώμης γράφων πρὸς Ζήνωνα τόν βασιλέα, τήν διάταξιν αὐτοῦ, ἥτις Πέτρον μὲν τῆς Ἐκκλησίας ἐξέβαλλεν, ἐκείνους δέ μετανοοῦντας ἐδέξατο, θεῖον ἀποκαλεῖ τύπον. Ἐγκαλεῖ δέ αὐτῷ δι' ὧν ἔγραφε, τίνος χάριν τόν Πέτρον ἐκβαλὼν τῆς Ἐκκλησίας, αὐθις αὐτόν εἰσήγαγε, καί τόν Ἰωάννην ἐδίωξε. Μελέτιος ὁ Ἀντιοχεύς ὑπό αἰρετικῶν χειροτονηθεὶς ἀντί Εὐσταθίου Σεβαστείας ἐπισκόπου, κακεῖθεν μετενεχθεὶς εἰς Βέρροϊαν, εἶτα πάλιν ὑπ' αὐτῶν καταστάς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, ἐκείνων ὡς αἰρετικῶν δυσφημουμένων, οὗτος παρά τῆς Ἐκκλησίας ἀπεδέχθη. Οἱ ὑπό Σεργίου καί Πύρρου χειροτονηθέντες καί Μακαρίου, τούτων ὡς αἰρετικῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐκδιωχθέντων μετανοήσαντες προσεδέχθησαν. Καί οἱ ὑπό Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου χειροτονηθέντες ὡσαύτως. Τόν Ἀκάκιον οἱ Ῥωμαῖοι ἔτι μὲν περιόντα καθαιρέσει ὑπέβαλλον καί ἀναθέματι· μετά τελευτήν δέ, Ἰουστίνου μετά τόν Ἀναστάσιον βασιλεύσαντος, πρεσβευσάμενοι πρὸς αὐτόν, καί τῶν διπτύχων ἐκβαλόντες, Ἰωάννου τῆνικαῦτα τόν θρόνον διέποντος Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας

συλλειτουργούς εἶχον, καί ἐκοινωνοῦν αὐτοῖς. Οἱ ὑπό Ἀναστασίου καί Νικήτα τῶν αἰρετικῶν χειροτονηθέντες παρά τῆς ἐβδόμης ἐδέχθησαν συνόδου. Καί Μελέτιος δέ μυρίων ἔνοχος γέγονεν, ἐπεπήδησε θρόνοις ἀλλοτρίοις, ἐλύπησε μάρτυρας, ἐπανέστη τῷ οἰκείῳ πατριάρχῃ, καί τόν αὐτοῦ θρόνον ἤρπασε, συναπήχθη Ἀρείῳ· ὡς δέ λέγει Σωκράτης, καί εἰς τόν διωγμόν ἐπέθευσε. Καί διά ταῦτα ὑπό τοῦ Πέτρου καθηρέθη· ἀλλ' ὁμως εἰ καί καθηρέθη πολλάκις, ὕστερον εἰ καί μή τήν ἱερωσύνην, ἀλλά τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἀπέλιφεν» (Φωτίου τοῦ Πατριάρχου, Ἐρωτήματα Δέκα σύν ἴσαις Ἀποκρίσεσι, P.G. τόμ. 104, στ. 1224).

Μετάφραση:

«Ἐρώτηση Δ': Ποιοί χειροτονημένοι ἀπό τούς καταδικασθέντες αἰρετικούς δέν ἔπαθαν καμμία βλάβη;

Ἀπόκριση: Ἀπό τόν καταδικασμένο Παῦλο τόν Σαμοσατέα κανέννας δικός του δέν καθαιρέθηκε, παρόλο πού ἔπραξαν τά ἴδια μέ ἐκεῖνα γιά τά ὁποῖα καί αὐτός καθαιρέθηκε. Ὁ Νεστόριος, ἐνῶ ὁ ἴδιος καθαιρέθηκε, κανέννας χειροτονημένος ἀπό αὐτόν δέν καθαιρέθηκε. Ὁ Πέτρος ὁ Μογγός, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη πρεσβύτερος καί καθαιρέθηκε ἀπό τόν ἅγιο Προτέριο, κατόπιν ὁ ἴδιος βοήθησε τόν Τιμόθεο στόν θάνατο τοῦ Προτερίου, καί ὅταν ἐκεῖνος (ὁ Τιμόθεος) μετά τόν θάνατό του ἄρπαξε τόν θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας καί καθημερινά ἀναθεμάτιζε τήν Σύνοδο τῆς Καλκηδόνας (Χαλκηδόνας), ὅσοι χειροτονήθηκαν ἀπό αὐτόν, ἂν καί ὁ ἴδιος ἦταν καθηρημένος, καί φονιάς καί αἰρετικός, ὄντας καί οἱ ἴδιοι αἰρετικοί, μετανόησαν καί ἔγιναν ἀποδεκτοί. Καί ὁ Φήλικας τῆς Ρώμης ἔγραψε καί ἔστειλε στόν Ζήνωνα τόν βασιλέα τήν διάταξή του, ἡ ὁποία τόν μέν Πέτρο ἔβγαλε ἐκτός Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἐκείνους πού μετανόησαν τούς δέχθηκε, τόν ἀποκαλεῖ θεϊκό τύπο. Κατηγορεῖ δέ αὐτόν μέ ὅσα ἔγραφε, γιά ποιό λόγο τόν Πέτρο πού ἦταν ἐκτός Ἐκκλησίας τόν εἰσήγαγε πάλι στήν Ἐκκλησία καί ἐδίωξε τόν Ἰωάννη. Ὁ Μελέτιος ὁ Ἀντιοχεύς χειροτονηθεῖς ἀπό αἰρετικούς ἀντί τοῦ ἐπισκόπου Σεβαστείας Ευσταθίου, ἀπό ἐκεῖ μεταφέρθηκε στήν Βέρροια, καί μετά πάλι ἀπό τούς ἴδιους ἔγινε ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ἐνῶ ἐκεῖνοι κατηγορήθηκαν ὡς αἰρετικοί, αὐτός ἔγινε δεκτός ἀπό τήν Ἐκκλησία. Ὅσοι χειροτονήθηκαν ἀπό τόν Σέργιο, τόν Πύρρο καί τόν Μακάριο, ἐνῶ ἐκδιώχθηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία ὡς αἰρετικοί, μετανόησαν καί ἔγιναν ἀποδεκτοί. Τό ἴδιο συνέβη καί μέ τούς χειροτονηθέντες ἀπό τόν Πνευματομάχο Μακεδόσιο. Οἱ Ρωμαῖοι τόν Ἀκάκιο ἐνῶ ἀκόμα ἦταν σέ καθαίρεση τοῦ ὑπέβαλαν καί ἀνάθεμα. Μετά τόν θάνατό του (Ἀκακίου), καί ὅταν, μετά τόν Ἀναστάσιο, βασίλευε ὁ Ἰουστῖνος, ἔστειλαν πρεσβεία πρὸς αὐτόν, τόν ἔβγαλαν ἀπό τά δίπτυχα, ὄντος τότε στόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ἰωάννου, εἶχαν συλλειτουργούς καί κοινωνοῦσαν μέ ὅσους ἐκεῖνος εἶχε χειροτονήσει. Ὅσοι χειροτονήθηκαν ἀπό

τούς αίρετικούς Άναστάσιο και Νικήτα έγιναν αποδεκτοί από την έβδομη Σύνοδο. Καί ο Μελέτιος ήταν ένοχος για μύρια πράγματα, είσπήδησε σέ ξένους θρόνους, λύπησε μάρτυρες, έπαναστάτησε στόν οίκεϊο Πατριάρχη και τοῦ ἄρπαξε τόν θρόνο, απομακρύνθηκε μαζί μέ τόν Άρειο, και ὅπως λέγει οῦ Σωκράτης και στόν διωγμό θυσίασε. Καί γι' αὐτά ὅλα καθαιρέθηκε ἀπό τόν Πέτρο. Ἀλλά ὅμως, ἄν και καθαιρέθηκε πολλές φορές, ὕστερα, ἄν ὄχι τήν ιερωσύνη, τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου τό πῆρε.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μεγάλου Φωτίου εἶναι σημαντική γιά τόν τρόπο πού ἐνεργεῖ ἡ Ἐκκλησία συνοδικῶς στίς χειροτονίες πού έγιναν ἀπό σχισμαστικούς και αίρετικούς. Κάνει διάκριση μεταξύ τῶν πρωτεργατῶν τῶν σχισμάτων-αἱρέσεων και τῶν χειροτονηθέντων ἀπό αὐτούς.

Ὅλες οἱ περιπτώσεις πού ἀναφέρει οῦ Μέγας Φώτιος εἶναι σημαντικές, ἰδιαίτέρως, ὅμως, νά προσεχθῆ ἡ περίπτωση τοῦ Πέτρου Μογγοῦ, ὁ ὁποῖος ήταν αίρετικός, ἀρνητής και πολέμιος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, χειροτονήθηκε ἀπό καθηρημένους και ήταν φονιάς. Ὅμως, οἱ χειροτονίες πού ἔκανε έγιναν ἀποδεκτές ἀπό τήν Ἐκκλησία, ὅταν μετανόησαν οἱ χειροτονηθέντες.

Γιά τόν βίο τοῦ Πέτρου τοῦ Μογγοῦ ἔγραψε σχετικά οῦ π. Γεώργιος Μεταλληνός:

«Πέτρος, ὁ Γ' Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἐπικαλούμενος Μογγός (477/82-490). Μονοφυσίτης, χειροτονηθείς διάκονος ὑπό τοῦ Διοσκόρου. Μετέσχε τῶν κατά τοῦ πατριάρχου Φλαβιανοῦ ἐκδηλώσεων κατά τήν Ληστρικήν σύνοδον. Ταχθείς ὑπέρ Τιμοθέου τοῦ Αἰλίουρου, μονοφυσίτου πατριάρχου, κατά τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου Προτερίου, ἐξωρίσθη (454). Μετά τόν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ (457) κατέλαβε τόν θρόνον ἀντικανονικῶς Τιμόθεος ὁ Αἴλουρος, ὁ δέ Πέτρος ἐγένετο ἀρχιδιάκόνος του. Τό 460 ἐξωρίσθησαν ἀμφοτέρω. Ὁ ὀρθόδοξος πατριάρχης Τιμόθεος Σαλοφακίολος ἔμεινε ἐπί τοῦ θρόνου, μέχρι τοῦ 476, ὅτε τῆ ὑποστηρίξει τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλίσκου ἐπανῆλθε Τιμόθεος ὁ Αἴλουρος, ὅστις ἀπέθανε τό ἐπόμενον ἔτος (31.7.477).

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Σαλοφακίολου οἱ μονοφυσῖται ἐξέλεξαν τόν Πέτρον διάδοχόν του, χειροτονηθέντα, ὡς λέγεται, ὑπό ἑνός μόνον ἐπισκόπου, τοῦ Θεοδώρου Ἀντινόης. Ὁ Σαλοφακίολος μετά πολλές ἐνεργείας ἐπέτυχε νά ἐξορισθῆ ὁ Πέτρος εἰς Εὐχάϊτα. Κατά πληροφορίας μονοφυσιτῶν ἱστορικῶν ὁ πρεσβύτερος και οἰκονόμος τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου Προδρόμου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰωάννης Ταλαΐας ἢ Ταβεννησιώτης παρά τήν ἀπαγόρευσιν τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος ἐπέτυχε νά καταλάβῃ τόν ἐπισκοπικόν θρόνον. Ὁ Ζήνων ὅμως ἠύνόει τόν Μογγόν ὡς πολέμιον τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Κατ' αὐτῆς ἐστρέφετο και τό «Ἐνωτικόν» τοῦ Ζήνωνος (482), τό ὁποῖον ὁ Πέτρος, ζητήσας

νά επανέλθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἠναγκάσθη νά ὑπογράψῃ καί διά τήν γένεσιν τοῦ ὁποίου συνειργάσθη μετά τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀκακίου. Ὁ Ταλάϊας ἐξεδιώχθη, ὁ δέ Πέτρος συνεκάλεσε σύνοδον (482) κατά τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς (Mansi VII, 1024, 1177. Εὐαγγρίου, Ἐκκλ. Ἱστ., 3, 15, Νικηφ. Καλλίστου, Ἐκκλ. Ἱστ. 16, 13, Θεοφάνους, Χρονογραφία, σ. 130).

Ὁ Μονοφυσιτισμός ἐπικρατεῖ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τό δέ «Ἐνωτικόν» δυσηρέστησεν ἐξ ἴσου τούς ὀρθοδόξους καί πολλούς μονοφυσίτας, οἵτινες ἀποσπασθέντες τοῦ Πέτρου ὠνομάσθησαν «Ἀκέφαλοι», ὡς μή ἔχοντες πλέον ἐπίσκοπον. Τῇ προτάσει τῶν ὀρθοδόξων Αἰγύπτου καί Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ρώμης Φῆλιξ Γ' διά δύο συνόδων (484 καί 485) καθήρεσε καί ἀφώρισε τούς Ἀκάκιον, Πέτρον Μογγόν καί Πέτρον Γναφέα Ἀντιοχείας ὡς μονοφυσίτας (Ἀκακιανόν Σχίσμα, 484-519). Ἡ πολιτική τοῦ Πέτρου ὑπῆρξε διπρόσωπος, διό καί προῦκάλεσε πλείστας ἀνωμαλίας εἰς τήν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας. Ἐν μέσῳ τῆς ἐκρύθμου αὐτῆς καταστάσεως ἀπεβίωσε τήν 29.10.490. Μετά τῶν Διοσκόρου, Τιμοθέου Αἰλούρου, Πέτρου Γναφέως καί Ἀκακίου, ἀνεθεματίσθη διά τῆς formula Hormisdæ (519)» (*Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 10, σελ. 366-367).

3. Ἑρμηνεία τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου στόν 68ο Ἀποστολικό Κανόνα

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης εἶναι μέγας διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας στούς τελευταίους αἰῶνες καί κανονολόγος, διότι στό Πηδάλιο κατόρθωσε νά ἐρμηνεύσῃ σωστά τούς Κανόνες τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί νά περιλάβῃ τήν ὅλη ἐκκλησιαστική παράδοση. Νά σημειωθῇ ὅτι τό Πηδάλιο πού καταρτίσθηκε ἀπό τόν ἅγιο Νικόδημο ἐξεδόθη μέ ἔγκριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Στήν συνέχεια θά παραθέσω τόν 68ο ἀποστολικό Κανόνα, ὁ ὁποῖος κάνει λόγο γιά τήν μή ἀναχειροτονία τῶν Κληρικῶν, καθώς ἐπίσης καί τήν «ἐρμηνεία», ἀλλά καί τήν «συμφωνία» τοῦ Κανόνος αὐτοῦ μέ ἄλλους ἱερούς Κανόνες, τήν ὁποία «συμφωνία» κάνει ὁ ἅγιος Νικόδημος.

Ἀποστολικός Κανὼν ΕΗ΄

«Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, δευτέραν χειροτονίαν δέξεται παρά τινος, καθαιρεῖσθω καί αὐτός καί ὁ χειροτονήσας, εἰ μή γε ἄρα συσταίῃ, ὅτι παρά Αἰρετικῶν ἔχει τήν χειροτονίαν. Τοὺς γάρ παρά τῶν τοιούτων βαπτισθέντας, ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστούς, οὔτε κληρικούς εἶναι δυνατόν».

Ἑρμηνεία

«Τό νά χειροτονηθῆ τινάς δύο φοραῖς, διαφόρως ἤμπορεῖ νά νοηθῆ. Ἡ διατί ὁ χειροτονηθεῖς κατεφρόνησε τόν πρότερον αὐτόν χειροτονησαντα, ἢ διατί νομίζει ὅτι θέλει λάβη περισσοτέραν χάριν ἀπό τόν δεύτερον αὐτόν χειροτονήσαντα, ὡς πίστιν ἔχων πρὸς ἐκεῖνον περισσοτέραν, ἢ διά ἄλλην κάμμίαν τοιαύτην αἰτίαν. Ὅθεν ὁ παρῶν Κανῶν διορίζει, ὅτι ὁποῖος Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἤθελε δεχθῆ δευτέραν χειροτονίαν ἀπό τινος, ἄς καθαίρεται καί αὐτός, καί ἐκεῖνος ὁποῦ τόν ἐχειροτόνησεν, ἔξω μόνον ἂν ἀποδειχθῆ, ὅτι ἔχει τήν χειροτονίαν ἀπό Αἰρετικῶν. Διότι οἱ παρά τῶν Αἰρετικῶν βαπτισθέντες, ἢ χειροτονηθέντες, οὔτε ὅλως Χριστιανοί δύνανται νά ᾄναι μέ τό αἰρετικόν αὐτό βάπτισμα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μόλυσμα, οὔτε Ἱερεῖς καί Κληρικοί, μέ τήν αἰρετικήν ταύτην χειροτονίαν. Διά τοῦτο ἀκινδύνως οἱ τοιοῦτοι καί βαπτίζονται παρά τῶν ὀρθοδόξων Ἱερέων, καί χειροτονοῦνται παρά τῶν ὀρθοδόξων Ἐπισκόπων. Ὅθεν ἀκολουθῶς καί ὁ μέγας Βασίλειος γράφων πρὸς Νικοπολίτας, λέγει· Ἐγὼ δέν θέλω συναριθμῆσαι ποτέ μέ τούς ἀληθεῖς Ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνον ὁποῦ ἐχειροτονήθη καί ἔλαβε προστασίαν λαοῦ ἀπό τὰς βεβήλους χεῖρας τῶν αἰρετικῶν πρὸς ἀνατροπήν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως».

Συμφωνία

«Εἰ δέ καί ἡ α΄. (Οἰκουμενική Σύνοδος) ἐν τῷ η΄. (Κανόνι) ἐδέχθη τὰς χειροτονίας τῶν Ναυατιανῶν, καί ἡ ἐν Καθαργένη ἐν τῷ οζ΄. τὰς τῶν Δονατιστῶν, ἀλλά οἱ μέν Ναυατιανοί δέν ἦσαν αἰρετικοί, ἀλλά σχισματικοί, κατὰ τόν α΄. Βασιλείου, αἱ δέ τῶν Δονατιστῶν χειροτονίαι ἐδέχθησαν ἀπό τήν ἐν Καρθαγένη, διά τήν μεγάλην ἀνάγκην καί ἔνδειαν ὁποῦ εἶχεν ἡ Ἀφρική ἀπό κληρικούς, κατὰ τόν ξς΄. αὐτῆς Κανόνα· ταύτόν εἰπεῖν ἐδέχθησαν οἰκονομικῶς καί ἐξ ἀνάγκης. Δι΄ ὃ καί ἡ ἐν Ἰταλίᾳ σύνοδος ταύτας οὐκ ἐδέχθη, ὡς μή τοιαύτην ἀνάγκην ἔχουσιν, κατὰ τόν οζ΄ τῆς αὐτῆς. Ἀλλά καί ἡ αὐτή ἐν Καρθαγένη σύνοδος ἐν τῷ ρα΄. Κανόνι θέλει νά ζημιοῦνται δέκα λίτρας χρυσοῦ, ὅσοι χειροτονήσουν αἰρετικούς, ἢ χειροτονηθοῦν ἀπό αὐτούς, ἢ δεχθοῦν αὐτούς νά λειτουργοῦν. Καί ἡ Οἰκουμενική δέ ζ΄. σύνοδος, εἰ καί ἐδέχθη τὰς χειροτονίας τῶν αἰρετικῶν Εἰκονομάχων (οὐχί ὁμοῦς τῶν πρωτάρχων τῆς αἰρέσεως, καί τῶν ἐμπαθῶς ἐγκειμένων καί μή γνησίως καί ἀληθῶς μετανοούντων, ὡς εἶπεν ὁ θεῖος Ταράσιος· ἀλλά τῶν ἀκολουθησάντων τοῖς πρωτάρχαις, καί ἀληθῶς καί γνησίως μετανοούντων. Περί οὗ ὄρα τήν ἐρμηνείαν τήν πρὸς Ῥουφιανόν ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου) καί τούς παρ' αὐτῶν χειροτονηθέντας, πάλιν δέν ἀνεχειροτόνησεν ὀρθοδοξήσαντας καθὼς φαίνεται ἐν τῇ α΄. πράξει αὐτῆς, ἀλλά τοῦτο οἰκονομικῶς ἐποίησε διά τό πολύ πλῆθος ὁποῦ τότε ἐπεπόλαζε τῶν εἰκονομάχων. Καθὼς καί ἡ Οἰκουμενική β΄. τινῶν αἰρετικῶν δι' οἰκονομίαν ἐδέχθη τό βάπτισμα, ὡς προείπομεν. Ὅθεν ὡς μή ὄρον τήν τοιαύτην καιρικήν καί περιστατικήν οἰκονομίαν ποιησαμένη, οὐκ ἐναντιοῦται εἰς τόν

παρόντα Ἀποστολικόν Κανόνα. Καί γάρ καί ὁ Πατριάρχης Ἀνατόλιος ὑπό τοῦ αἰρετικοῦ Διοσκόρου καί τῆς περί αὐτόν αἰρετικῆς συνόδου ἐχειροτονήθη, καί ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ Ἀντιοχείας ὑπό Ἀρειανῶν, κατά τόν Σωζόμενον βιβλ. δ'. κεφ. κη'. καί ἄλλοι πολλοί ὑπό αἰρετικῶν ἐχειροτονήθησαν, καί μετὰ ταῦτα, ὑπό τῶν ὀρθοδόξων ἐδέχθησαν. Ἀλλά σπάνια τά τοιαῦτα καί κατά περίστασιν, κανονικῆς ἀκριβείας λειπόμενα, οὐ νόμος δέ Ἐκκλησίας τό κατά περίστασιν γινόμενον καί τό σπάνιον, κατά τε τόν ιζ'. τῆς α'. καί β'. καί τόν Θεολόγον Γρηγόριον, καί τήν β'. πρᾶξιν τῆς ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ συνόδου, καί τό νομικόν ἐκεῖνο τό λέγον· Τό, παρά κανόνας, οὐχ ἔλκεται πρὸς ὑπόδειγμα. Τάς δευτέρας χειροτονήσεις τῶν ὀρθοδόξων ἐμποδίζει καί ὁ νζ'. Καρθαγένης. Ἀνάγνωθι καί τās ἐρμηνείας καί ὑποσημειώσεις τοῦ μς'. καί μζ'. Κανόνος τῶν Ἀποστόλων» (Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθήνα 1970, σελ. 89-91).

Εἶναι σαφέστατη τόσο ἡ παραδοσιακότητα ὅσο καί ἡ εὐρύτητα τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου.

4. Συμπέρασμα

Τά τρία κείμενα, τά ὁποῖα παρέθεσα προηγουμένως (καθηγητοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα, Μεγάλου Φωτίου καί ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου) προσδιορίζουν τήν προοπτική στήν ὁποία κινοῦνται οἱ Ἐπίσκοποι στίς Συνόδους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τήν εὐθύνη νά ἐπιλύουν σοβαρά θεολογικά καί ἐκκλησιολογικά ζητήματα.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ ΣΤ' Κανόνας τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου χαρακτηρίζει τούς ὀρθοδόξους Ἐπισκόπους ὡς «οἰκονομοῦντας τās ἐκκλησίας». Ἡ φράση «οἰκονομοῦντας τās ἐκκλησίας» εἶναι σημαντική, διότι μᾶς παραπέμπει στό μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ πού εἶναι μυστήριον θείας οἰκονομίας, δηλαδή δείχνει πῶς οἰκονόμησε ὁ Θεός μέ τήν ἄπειρη ἀγάπη Του καί φιλανθρωπία Του τίς ἐπιπτώσεις τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας.

Ἡ βάση τοῦ θέματος εἶναι ὅτι κατ' ἀκρίβεια δέν ὑπάρχουν Μυστήρια ἔξω ἀπό τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, ὅμως ἡ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τούς προσερχομένους σέ αὐτήν σχισματικούς ἢ αἰρετικούς, ἄλλοτε μέ ἀκρίβεια καί ἄλλοτε μέ οἰκονομία, ἀνάλογα μέ κάθε περίπτωση, μέ σαφεῖς ὅρους καί προϋποθέσεις. Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης στό θέμα αὐτό ἔκανε τήν διάκριση μεταξύ ἀκρίβειας καί οἰκονομίας (Χρυσόστομου Κωνσταντινίδου, Μητροπολίτου Ἐφέσου, Καθηγητοῦ τῆς Ὀρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας, *Ἡ ἀναγνώριση τῶν Μυστηρίων τῶν*

Έτεροδόξων στίς διαχρονικές σχέσεις Όρθοδοξίας καί Ρωμαιοκαθολικισμού, έκδ. Έπέκταση 1995).

Η Έκκλησία δέν εἶναι εἰσαγγελία γιά νά ἐκδίδη καταδικαστικές ἢ ἀθωωτικές ἀποφάσεις, ἀλλά πνευματικό νοσοκομεῖο πού θεραπεύει.

Έπομένως, ἡ ἀκρίβεια καί ἡ οἰκονομία εἶναι τά «δύω εἶδη κυβερνήσεως καί διορθώσεως», οἱ ὁποῖες «φυλλάττονται εἰς τήν τοῦ Χριστοῦ Έκκλησίαν», κατά τήν εὔστοχη παρατήρηση τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου σέ ἐρμηνεία ἄλλου ἀποστολικοῦ Κανόνος (Νικοδήμου Ἀγιορείτου, ἔνθ. ἄνωτ., σελ. 53-54, σημ.). Καί πρέπει νά τονισθῆ ὅτι, τόσο γιά τήν ἀκρίβεια ὅσο καί γιά τήν οἰκονομία ἢ συγκατάβαση στήν ἐπίλυση διαφόρων προβλημάτων, προϋποτίθεται ἡ συνοδική διαγνώμη θεουμένων Έπισκόπων, οἱ ὁποῖοι ἐνεργοῦν καί ἀποφασίζουν μέ τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καί ὅταν μιᾶ Σύνοδος κάνη κάποιο λάθος, τότε αὐτό διορθώνεται ἀπό ἄλλη ὀρθόδοξη Σύνοδο. Γενικά ἡ Έκκλησία ὅταν προκύπτουν τέτοια ζητήματα ὅπως στήν Οὐκρανία στίς ἡμέρες μας, πρέπει νά τά ἀντιμετωπίζει μέσα ἀπό τήν ἀκρίβεια καί τήν οἰκονομία, κατά περίπτωση. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση τά ὅσα εἶπε ὁ ἅγιος Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης σέ μοναχό πού τόν ρώτησε γιά κάποιο θέμα, κατά τήν ἀύθεντική μαρτυρία ἐνός ἀπό τούς πιό στενοῦς ὑποτακτικούς του, δηλαδή τοῦ Ἱερομονάχου Παΐσιου. Γράφει ὁ Ἱερομόναχος π. Παῖσιος:

«Γνωστός μου μοναχός ἐρώτησε τόν Γέροντα γιά τό θέμα τῶν μεταμοσχεύσεων καί ὁ Γέροντας ἀπάντησε ὅτι γιά τό θέμα αὐτό θά μιλήσῃ ἡ Έκκλησία. Ἀκόμη καί γιά σοβαρότερα θέματα, πού ὁ Γέροντας εἶχε ἐκφράσει γνώμη, ἔλεγε ὅτι, ἂν ἡ Έκκλησία πάρῃ διαφορετική θέση, θά πρέπει νά ἀκολουθήσουμε τήν Έκκλησία. Μόνο γιά μή σοβαρά θέματα, πού δέν ἔχει πάρει θέση ἡ Έκκλησία, μπορεῖ νά ἐκφράζεται κάποιος» (Ἱερομονάχου Παΐσιου, *Μύρον ἐκκενωθέν, ἐλκυόμενοι ἀπό τό ἄρωμα τοῦ ἁγίου Παΐσιου*, έκδ. Ἱ.Μ. Ἁγίου Ἰλαρίωνος, Πρόμαχοι Ἀριδαίας, Α' ἔκδοση 2019, σελ. 41-42).

Αὐτό εἶναι γνήσιο ἐκκλησιαστικό φρόνημα.

Στό ἐπόμενο ἄρθρο μου θά τολμήσω νά ὑποβάλω μιᾶ πρόταση γιά τήν ἐνδεχόμενη λύση τοῦ σοβαροῦ ζητήματος πού ἀνέκυψε στήν Οὐκρανία, ὥστε νά μή μονιμοποιηθῆ αὐτή ἡ κατάσταση καί ἐξελιχθῆ σέ σοβαρό σχίσμα μεταξύ τῶν Όρθοδόξων Έκκλησιῶν.

Νομίζω σήμερα, πέρα ἀπό τίς ἱστορικές, κανονικές καί θεολογικές ἀναλύσεις, πρέπει νά κατατεθοῦν σοβαρές προτάσεις γιά τήν ἐπίλυση τοῦ θέματος, οἱ ὁποῖες θά τύχουν περαιτέρω ἐπεξεργασίας ἀπό τούς ὑπευθύνους ἐκκλησιαστικούς ἡγέτες.–